

STADSDEBAT PARTICIPATIE

Samen de stad van morgen maken

VERSLAG

eerste stadsdebat in kader
van de actualisering
van het s-RSA

STADSDEBAT PARTICIPATIE

Samen de stad van morgen maken

VERSLAG

eerste stadsdebat in kader
van de actualisering van het s-RSA

DATUM

donderdag 16 juni 2016

LOCATIE

18e verdiep van de Antwerp Tower in Antwerpen

ORGANISATIE

Stadsontwikkeling stad Antwerpen
in samenwerking met Antwerpen aan 't Woord

INHOUDSTAFEL

1. Omkadering [pagina 3](#)
  2. Genodigden: drie groepen [pagina 4](#)
  3. Een dagje weg van die laptop, alleen maar nadenken over participatie [pagina 5](#)
  4. Kennismaking met het participatiewiel [pagina 6](#)
  5. Inspiratiesessie 1: experten uit andere steden delen hun ervaring [pagina 7](#)
  6. Inspiratiesessie 2: speeddate met het Antwerpse middenveld [pagina 9](#)
  7. Reflectie: van inspiratie naar actie en conclusies [pagina 10](#)
  8. Volgende stappen [pagina 12](#)
- Colofon [pagina 13](#)

1. OMKADERING

De dienst Ruimte onder de bedrijfseenheid Stadsontwikkeling van stad Antwerpen geeft vorm aan de stad van morgen. Op dit moment werken de projectleiders van deze dienst aan de actualisering van het strategisch ruimtelijk structuurplan Antwerpen (afgekort het s-RSA), dat eind 2018 klaar zal zijn.

Projectregisseur voor het s-RSA Katrijn Apostel:
“Om ruimte te geven aan de stad van morgen wordt er eerst nagedacht en samengewerkt met vele verschillende betrokkenen. Alle ideeën, onderzoeksresultaten en richtlijnen zorgen voor input om ons huidige strategisch ruimtelijk structuurplan Antwerpen of het s-RSA te actualiseren. Hiervoor organiseren we nu al tal van discussiemomenten, zoals workshops, stadsgesprekken, congressen, ... die gevoerd worden met ambtenaren, experts, stakeholders, middenvelders en burgers. Dit valt onder de noemer ‘stadsdebat’. Daarnaast hebben we ook nog een ‘stadslab’, dat alle onderzoeken en leerprojecten omvat en waarbinnen we experimenten opzetten.”

Het jongste stadsdebat vond plaats op donderdag 16 juni 2016 in de Antwerp Tower en ging over participatie onder de noemer **‘Samen maken we de stad van morgen’**. Het debat stond volledig

in het teken van het participatieproces dat de stad wil voeren gedurende de actualisering van het structuurplan. Hiervoor brachten de organisatoren van Stadsontwikkeling samen met Antwerpen aan 't Woord een twintigtal medewerkers uit verschillende stedelijke diensten samen met enerzijds externe ervaringsdeskundigen uit andere steden en anderzijds Antwerpse middenveldorganisaties.

Participatiedeskundige Piet Van Laecke:
“De reden waarom we dit debat organiseerden voor zo’n brede doelgroep, is omdat het ruimtelijk structuurplan een grote impact heeft op de stad. We willen nu al een aantal medewerkers uit verschillende vakgebieden betrekken bij dit verhaal. Hierbij hadden we vooral aandacht voor de samenstelling van de groep: niet het aantal deelnemers was belangrijk, wel de diversiteit.”

2. GENODIGDEN: DRIE GROEPEN

INTERNEN
collega's van verschillende
stadsdiensten en andere
overheidsorganisaties
waarmee we hiervoor
nauw samenwerken

- zij zijn de ganse dag voor alle onderdelen aanwezig;
- mix van verschillende personen, diensten, niveaus;
- ieder heeft op zijn eigen manier ervaring met participatie in de samenleving.

“Participeren vergt tijd en energie, maar loont de moeite om van een project een gedragen project te maken.” – Pat Kussé

“Ik ben ervan overtuigd dat we sneller tot daadkracht komen als we mede vanuit de visie van de burger starten.” – Kirsten Dewaelheyns

EXTERNE EXPERTEN
ervaringsdeskundigen
inzake participatie uit
andere steden

Elke expert bracht een case mee uit zijn stad die voor de stad inspirerend werkt:

- **Dirk Habils** uit Genk;
- **Lise Hullebroeck** uit Gent;
- **Hanne Bastiaensen** uit district Antwerpen;
- **Griet Hanegreefs**, voormalig medewerkster bij Ruimte Vlaanderen.

MIDDENVELD
leden van middenveld-
organisaties

Een gevarieerde groep van leden uit verschillende Antwerpse middenveld-organisaties die graag kennismaken met stadsmedewerkers om de eigen kennis en ervaring te delen in functie van het participatietraject.

3. EEN DAGJE WEG VAN DIE LAPTOP, ALLEEN MAAR NADENKEN OVER PARTICIPATIE

Dit stadsdebat had zowel inhoudelijke als procesmatige doelstellingen. Inhoudelijk was het doel om de deelnemers kennis te laten maken met de beginselen van het s-RSA, te inspireren door uitwisseling met elkaar en met experts van andere steden en zodoende gezamenlijk input te verzamelen om het participatietraject vorm te kunnen geven.

Procesmatig was het doel deelnemers te inspireren, deelnemers te verbinden met elkaar en met het middenveld, het participatietraject voor het s-RSA op de kaart te zetten aan de hand van een collectieve aftrap en dynamiek te creëren, zowel binnen de stedelijke diensten zelf als in verbinding met het middenveld.

“Een studiedag als vandaag is verrijkend, om te weten dat de goesting er is en dat participatie echt belangrijk wordt bevonden.”

4. KENNISMAKING MET HET PARTICIPATIEWIEL

Na een warm onthaal waren de deelnemers van het debat klaar voor een dagje nadenken en discussiëren over participeren. De workshop werd gestart met een introductie door Antwerpen aan 't Woord en een sessie waarin de aanwezigen werden uitgedaagd om na te denken en een mening te formuleren over participatie.

Projectregisseur Katrijn Apostel lichtte het proces voor de actualisering van het strategisch Ruimtelijk Structuurplan Antwerpen (s-RSA) toe. Marijke Smeets van Antwerpen aan 't Woord verduidelijkte de methodiek voor deze dag rond participatie, die vorm kreeg aan de hand van het participatiewiel. Het wiel bestaat uit vier delen van elk participatietraject die steeds opnieuw een uitdaging vormen: samen afbakenen, samen keuzes maken, samen mobiliseren en samen in actie. De deelnemers startten de dag door goede voorbeelden van participatietrajecten die ze zelf kennen (en de geheimen ervan) met elkaar te delen, om vervolgens die voorbeelden te kaderen binnen het participatiewiel.

5. INSPIRATIESESSIE 1: EXPERTEN UIT ANDERE STEDEN DELEN HUN ERVARING

Na de lunch kwamen enkele externe experts uit andere steden vertellen hoe zij participatie aanpakten in hun stad. Tijdens deze eerste inspiratiesessie richtten de experts zich elk specifiek op één vraag, telkens een ander onderdeel van het participatiewiel. Nadien gingen de vier ervaringsdeskundigen in dialoog met de deelnemers van het stadsdebat in kleine groeps gesprekken.

Dirk Habils van stad Genk: hoe kunnen we een participatietraject samen afbakenen?

Dirk haalde ondermeer 'Iedereen Genkt', 'de Genks', de denktafels én de 'G360' — of de grote burgerbrainstorm — aan als goede voorbeelden van hoe participatie heeft gewerkt binnen de stad Genk en dat met een mooie mix van verschillende betrokkenen. Met zijn presentatie gaf hij aan hoe belangrijk het is om de participatie gaandeweg samen met het thema af te bakenen. Ook werd duidelijk hoe pilootprojecten de moeilijke materie van een ruimtelijk structuurplan meer tastbaar kunnen maken en hoe je aan de hand van een sneeuwbaaleffect tot een grote mix van betrokkenen komt. Meer informatie over de Genkse aanpak is [hier](#) online terug te vinden.

Lise Hullebroeck van stad Gent: hoe kunnen we samen mobiliseren?

Lise pakte uit met een straffe campagne waarmee de stad Gent het participatietraject in het kader van het ruimtelijk structuurplan van Gent heeft gelanceerd op een verstaanbare manier voor alle burgers. Hun aanpak is [hier](#) online terug te vinden. Lise benadrukt — naast een controversiële en dus opvallende lancering — ook vooral het nut van een goede samenwerking tussen de projectleider enerzijds en de participatie en/of communicatieverantwoordelijke anderzijds. Zij moeten nauw en in tandem samenwerken om alles correct en volledig over te brengen aan de buitenwereld. Een grote uitdaging hierbij is volgens haar het vasthouden van de aandacht door regelmatige terugkoppeling zonder overdaad, en het blijven inlossen van de verwachtingen die je schept door participatie te creëren.

Griet Hanegreefs, voormalig participatie-medewerkster bij Ruimte Vlaanderen:

hoe komen we samen in actie?

Griet Hanegreefs:
"Het bestuur moet achter de verschillende stappen en beslissingen staan. Zonder medewerking van het bestuur, kan je niet verder."

Hoewel Griet niet meer bij Ruimte Vlaanderen werkt, blikt ze graag nog eens kritisch terug op haar ervaringen bij Ruimte Vlaanderen en de opmaak van het nieuwe Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Ze benadrukt dat een ruimtelijk structuurplan altijd een lang en traag proces is waarbij participatie met een verscheidenheid van betrokkenen van groot belang is. Een grote campagne om het thema onder de aandacht te brengen is dan ook geen verloren investering volgens haar. Wat daarnaast minstens even belangrijk is volgens Griet, zijn de tussentijdse beslissingen die moeten gemaakt worden. Een lang proces kan vaak leiden tot verlies van aandacht en inzet. Daarom is er nood aan tussentijdse beslissingen en communicatie over die beslissingen. Hiervoor is dan weer de steun en medewerking van het bestuur van essentieel belang. Meer informatie over het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen is [hier](#) online terug te vinden.

Hanne Bastiaensen van district Antwerpen:

hoe kunnen we samen keuzes maken?

Hanne van district Antwerpen ging dieper in op de burgerbegroting in stad Antwerpen. Ze legde uit hoe 10% van de stadsmiddelen ingezet mogen worden door burgers en vooral: hoe de burgers tot consensus moeten komen over de keuzes die ze maken voor dit budget. 'Samen beslissen' is één van de basisdoelstellingen binnen het concept van de burgerbegroting. In de praktijk gaat dit gepaard met een goede methodiek om iedereen te betrekken, de nood aan terugkoppeling en verwachtingsmanagement. Meer informatie is terug te vinden op antwerpen.be.

6. INSPIRATIESESSIE 2: SPEEDDATE MET HET ANTWERPSE MIDDENVELD

Vervolgens kwamen ook leden uit Antwerpse middenveldorganisaties langs in de Antwerp Tower voor een heuse speeddate rond het thema participatie. De vraag die zich stelt: waarom is het interessant om deze organisaties bij het participatietraject te betrekken?

De deelnemers van het stadsdebat maakten aan sneltempo kennis met 15 verschillende middenveldorganisaties in korte gesprekjes van telkens drie minuten. Het resultaat waren 15 boeiende ontmoetingen en aanleidingen die elk kunnen leiden tot meer...

Katrien Janssen van KRAS Jeugdwerk:
“De ideale manier om jeugd te bereiken? Ga zelf naar de jeugthuizen, naar daar waar de jongeren zijn. Vertrouw niet uitsluitend op sociale media om jongeren te bereiken.”

Tine De Pourcq van Mestizo Arts Platform:
“Een goed idee om het middenveld regelmatig te betrekken in het stadsbeleid. Ook vanuit de speciale blik die artiesten op de stad hebben, kan een interessante bijdrage geleverd worden aan stadsontwikkeling.”

Enkele tips vanuit het middenveld over participatie:

- Betrek **ambassadeurs** (BV's, sporters, autoriteiten binnen het onderwerp,...) die je verhaal naar buiten brengen en overbrengen aan je doelgroepen.
- Maak je info- en/of participatiemoment **aantrekkelijker voor het grote publiek** door er een entertainende waarde aan te koppelen.
- Benader je doelgroepen **via overkoepelende organisaties en verenigingen**. Het middenveld is in dit opzicht een zeer sterk middel om participatie vorm te geven. Houd echter in het achterhoofd dat dit zeker niet de enige manier is. Participatie dient vorm te krijgen op verschillende manieren.
- **Draai de rollen ook eens om**: nodig geen burgers uit op een statisch infomoment, maar ga als stad zelf naar de burgers toe. Ontmoet je doelgroep en kom je boodschap vertellen op de plaatsen en evenementen waar ze zelf vaak vertoeven zijn. Trek dan bijvoorbeeld naar een muziekfestival of een sportevent wanneer je jongeren wilt laten participeren.

7. REFLECTIE: VAN INSPIRATIE NAAR ACTIE EN CONCLUSIES

De dag afsluiten deden de deelnemers nog met een kort reflectiemoment en een afsluitend drankje in de hippe bar op de vierde verdieping van de Antwerp Tower. Zowel de organisatoren als de aanwezigen sloten de dag af met een tevreden gevoel en vooral ook tonnen inspiratie om aan de slag te gaan met het thema participatie.

Welke inzichten zijn er gevormd? En welke aandachtspunten moeten zeker worden meegenomen bij de ontwikkeling van het participatietraject? Deze vragen resulteerden in een lange lijst inzichten en conclusies, waarvan we er de meest opvallende en vaakst voorkomende uitpikken.

“De voorbeelden die door de experts gebracht zijn, maken duidelijk dat door inbreng van burgers, harde materie zachter is geworden waardoor structuurplan niet alleen iets is van stenen, maar ook van mensen.”

De grootste uitdagingen en valkuilen bij participatie:

- **Verwachtingsmanagement:** Er is altijd nood aan goede omkadering vooraf. Participatie creëert bepaalde verwachtingen. Om niet verkeerd te landen, is het belangrijk om de mogelijkheden en doelstellingen al zo goed als mogelijk van begin af aan bij te stellen en te communiceren. Ook tussendoor blijft het belangrijk om de verwachtingen bij te stellen.
- **Juiste methodiek:** Het is belangrijk dat je iedereen betreft en dat je vele verschillende groepen van betrokkenen bereikt, niet alleen de grootste roepers of misnoegde burgers. Aan de hand van de juiste methodieken is dit mogelijk.
- **Nood aan terugkoppeling:** Terugkoppeling is noodzakelijk van het begin tot het einde van het proces, zowel over de stand van zaken alsook om duidelijkheid te geven over waar in het proces de participatie zich bevindt.
- **Tussentijdse beslissingen doorheen langdurig proces:** Over de opmaak van een ruimtelijk structuurplan gaan jaren. Dit hoeft ook niet onnodig versneld te worden, zoiets vraagt nu eenmaal tijd. Helaas heeft dit vaak verlies van aandacht en geloofwaardigheid tot gevolg. Belangrijk instrument om dit tegen te gaan, is tussentijdse beslissingen nemen en die ook communiceren.
- **Belang van doorstroom van informatie:** Om stadsbreedte ingang te vinden, is het belangrijk dat de informatie tussen bestuur, administratie en burgers goed en transparant doorstroomt, opdat alle niveaus ook op dezelfde golflengte zouden zitten.
- **Mede-eigenaarschap creëren:** Participatie hoeft niet alleen in de vorm van 'je mening geven'. Buurtbewoners of actiegroepen kunnen bijvoorbeeld ook mee het participatiemoment organiseren, mee verslagen schrijven, enz. Zo creëer je mede-eigenaarschap en nog meer betrokkenheid.
- **Duidelijke en evenwichtige communicatie:**
  - Moeilijke *balans* tussen voldoende communicatie zonder overdaad aan communicatie
  - Structuurplan is technisch en theoretisch, *moeilijk verstaanbaar voor brede publiek*. Dit moet dus op luchtige en originele manieren vertaald worden naar een toegankelijke boodschap voor een breed publiek.
  - *Transparantie en verstaanbaarheid* zijn twee belangrijke sleutelbegrippen voor communicatie en participatie.

“Nergens staat de Rolls-Royce van het participatietraject klaar. We moeten er met z’n allen aan werken, wat uiteindelijk als resultaat waarschijnlijk een ander voertuig zal opleveren.”

8. VOLGENDE STAPPEN

Na afloop van het stadsdebat participatie zitten de collega's van Stadsontwikkeling niet stil. Tijdens de reflectie op het einde van de workshops werd de nood aan nazorg en het uitdenken van een afdoende procesarchitectuur al benadrukt. Dit verslag en het interview op het medewerkersportaal zijn de eerste uitingen van deze nazorg, maar daar stopt het zeker niet.

Naast het communiceren van de belangrijkste inzichten van deze interessante dag via verschillende kanalen werken de communicatie- en participatiemedewerkers van Stadsontwikkeling ook aan het communicatie- en participatietraject voor het s-RSA. De opvolging van dit stadsdebat over participatie is één van de onderdelen hiervan. Bovendien plant de projectregisseur in samenwerking met Antwerpen aan 't Woord nog verschillende stadsdebatten over tal van andere thema's.

Om af te sluiten met een van de vele inzichten die werden opgedaan tijdens dit stadsdebat:
"Participatie: we weten waar we beginnen, maar nooit waar we zullen uitkomen."

COLOFON

REDACTIE

Antwerpen aan 't Woord – Marijke Smeets
Stadsontwikkeling – Caroline Wijckmans

EINDREDACTIE

Stadsontwikkeling – Katrijn Apostel, Filip Smits,
Elke Van de Mosselaer en Piet Van Laecke

FOTOGRAFIE

Frederik Beyens

LAY-OUT

Benjamin Martijn, Duall